

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของครอบครัวนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเสนอตามลำดับดังนี้

- 2.1 ความสำคัญ ประโยชน์และความหมายของการอ่าน
- 2.2 กิจกรรม การส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กและเยาวชน
- 2.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่าน
- 2.4 บทบาทของครอบครัวต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของบุตร
- 2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความสำคัญ ประโยชน์และความหมายของการอ่าน

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่งดังที่อัจฉรา ประดิษฐ์ (2550: 19) กล่าวว่า การอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยองค์การสหประชาชาติได้เสนอให้ประเทศสมาชิกทุกประเทศช่วยกันรณรงค์ให้ทุกคนในโลกอ่านหนังสือให้ออกทั้งหมดภายในปี 2543 เพราะตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกมักจะเสียเปรียบกลายเป็นคนล้าหลัง ไม่ทันโลก ไม่ทันเหตุการณ์ อาจถูกหลอก เสี่ยงรู้ได้ง่ายและไม่เชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีความสุขในการเข้าสังคม ประเทศที่เจริญแล้วจำนวนประชากรที่อ่านออกเขียนได้จะมีมากในชีวิตประจำวันเราต้องอาศัยการอ่านเพื่อการดำรงชีวิตแทบทุกเรื่องราว เช่น อ่านเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน อ่านรายละเอียดสินค้าอุปโภคบริโภค ตลอดจนยารักษาโรค เป็นต้น การไปติดต่อหน่วยงานราชการต่างๆซึ่งจำเป็นต้องอ่านหนังสือออกจึงจะช่วยเหลือตัวเองได้

นอกจากนี้การอ่านยังเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาเพราะทำให้นักเรียนนักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งต่างๆได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากการเรียนวิชาต่างๆไม่ว่าจะเป็นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ล้วนแต่ใช้การอ่านเป็นสื่อในการเรียนรู้ทั้งสิ้น กิจกรรมในสถานศึกษา 80-90% ต้องอาศัยการอ่าน ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการอ่าน จึงสามารถร่วมกิจกรรม

การเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี การอ่านทำให้ผู้เรียนมีความคิดกว้างขวางขึ้น การอ่านหนังสือเพียงอย่างเดียวก็สามารถทำให้ผู้เรียนคิดไปตามลำดับขั้นได้ (ไพพรรณ อินทนิล, 2546: 7-9)

จिरาพร คำดวง(2546: 14)ได้กล่าวสรุปถึงความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านมีความสำคัญมากสำหรับผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียน แม้ในปัจจุบันนี้จะมีการสื่อสารที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูง มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆที่ทันสมัยและสื่อที่ให้ความรู้ด้านอื่นๆมาเพื่อใช้ในการสื่อสารมากมายก็ตาม แต่สิ่งพิมพ์ก็ยังมีความสำคัญในระบบการติดต่อสื่อสารทั่วโลก ทั้งนี้เนื่องจากในชีวิตประจำวันของคนเรานั้นต้องเกี่ยวข้องกับการอ่านเอกสาร หนังสืออื่นๆทั้งด้านวิชาการ ด้านอาชีพ ด้านการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาและเพิ่มพูนประสบการณ์ต่างๆและการอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน เพราะฉะนั้นการอ่านจึงเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ผู้ที่มีความสามารถในการอ่านย่อมได้เปรียบและประสบความสำเร็จมากกว่า

สอดคล้องกับกานต์มณี ศักดิ์เจริญ(2543: 89) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต เพราะการอ่านจะมีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ผู้ใดมีความสามารถในการอ่านหนังสือเป็นพิเศษ มักจะมีโอกาสเจริญก้าวหน้าในอาชีพและในชีวิตมากกว่าคนอื่นเพราะโลกปัจจุบันเรียกได้ว่าเป็นโลกของการอ่านเพราะการอ่านแทรกอยู่ในกิจกรรมทุกประเภททุกแห่ง

การอ่านนอกจากจะเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองแล้วยังถือเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนและสังคมให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะการอ่านเป็นอีกหนทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถสร้างองค์ความรู้ และวิถีแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

โดยทั่วไป การอ่านประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 อย่างคือ การสะกดยคำ (Decoding the words) และการเข้าใจความหมายของคำ ในการอ่านเราไม่ได้ต้องการให้เด็กสะกดยคำหรือเข้าใจความหมายของคำแต่ละคำได้เพียงเท่านั้น แต่เด็กจำเป็นต้องเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นในเนื้อเรื่องที่อ่านด้วย ตัวหนังสือ (Text) จะให้ข้อมูลเพียงบางส่วนแก่ผู้อ่านแต่ผู้อ่านจะต้องสร้างองค์ความรู้และตีความหมายส่วนที่เหลือด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุปคือ การอ่านเป็นกระบวนการ 2 ทาง ซึ่งประกอบด้วย

1. สิ่งที่ผู้อ่านนำมาสู่หนังสือ อันได้แก่ ทักษะการคิด ประสบการณ์ทางภาษา และความรู้เดิม

2. สิ่งที่ผู้อ่านได้รับจากหนังสือ ได้แก่ ความหมาย วัตถุประสงค์และความเข้าใจ

การอ่านถือเป็นกิจกรรมด้านความคิดซึ่งประกอบด้วยการคิดวิเคราะห์ (Critical thinking) อันหมายรวมถึงการสะกดยคำ การตีความหมายของคำและการคิดสร้างสรรค์ เช่น การใช้จินตนาการ การแก้ปัญหา เป็นต้น นักอ่านที่ดีนั้นนอกจากจะรู้เกี่ยวกับคำต่างๆที่อ่านแล้วยังต้องเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นของสิ่งที่อ่านได้ด้วย ซึ่งหมายความว่า นักอ่านที่ดีจะต้องเป็นนักแก้ปัญหาที่ดีด้วย การอ่าน

ไม่ใช่เป็นเพียงกระบวนการสะกดคำต่างๆได้อย่างถูกต้องเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงการตีความและเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านในภาพรวมด้วย (นภเนตร ธรรมบวร, 2544)

สอดคล้องกับสถาบัน Sandviks Publishing ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่านหนังสือของเด็ก (2012: Online) พบว่า เด็กควรอ่านหนังสือด้วยเหตุผลเพราะพ่อแม่ส่วนใหญ่ มักต้องการให้เด็กฉลาด และมักจะเสียเวลากับการเลือกโรงเรียน เลือกครูผู้สอนที่จะสามารถสร้างประสบการณ์ให้กับเด็กๆแต่ในความเป็นจริง สิ่งที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญให้เด็กมีพลังสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้คือหนังสือ และบุคคลที่ควรเริ่มให้เด็กอ่านหนังสือคือ คนในครอบครัวด้วยเหตุผล 10 ประการดังนี้

1. การอ่านช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างพ่อแม่กับลูกๆ ซึ่งในช่วงของการเจริญเติบโต เด็กมักจะชอบเคลื่อนไหว ชอบเล่น ชอบวิ่ง และสำรวจ หนังสือจะเป็นตัวช่วยให้คุณมีโอกาสคลอเคลียอยากให้คุณใช้เวลาสั้นๆนี้มีโอกาสได้อ่านหนังสือร่วมกัน

2. การอ่านช่วยให้เด็กมีความเป็นเลิศด้านวิชาการ ซึ่งคุณสมบัตินี้ถือเป็นพื้นฐานที่ดีที่จะเกิดขึ้นหลังจากเริ่มต้นอ่าน และจะพัฒนาไปเรื่อยๆหลังจากนั้น จนกระทั่งเข้าโรงเรียนในระดับประถม มัธยม

3. การอ่านช่วยให้เกิดทักษะอ่านเร็ว ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการอ่านในอนาคตเป็นจุดเริ่มต้นของการออกเสียงอ่านจากคำแต่ละคำได้ด้วยตนเอง

4. เป็นพื้นฐานให้รู้ว่าเด็กจะมีวิธีอ่านอย่างไรได้ด้วยตนเอง ซึ่งพื้นฐานนี้เด็กจะเป็นพื้นฐานของการสร้างจินตนาการให้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ

5. เด็กจะมีทักษะการสื่อสารที่ดี เมื่อเด็กๆได้อ่าน เด็กจะรู้คำศัพท์และการสื่อสารผ่านบุคลิกลักษณะในหนังสือ จากนั้นเด็กๆจะได้มาซึ่งทักษะการสื่อสาร

6. เป็นผู้รอบรู้ด้านภาษา ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปยังการเรียนรู้ในภาษาอื่นได้

7. มีความคิดเชิงเหตุและผล ซึ่งเด็กที่อ่านจะมีความสามารถในการจับใจความสำคัญ การวิเคราะห์ถึงเหตุและผล จากนั้นเด็กจะเริ่มแสดงความคิดเห็น เริ่มการแลกเปลี่ยนมากขึ้น

8. มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ การอ่านจะเป็นการช่วยให้ลดความเครียดที่ต้องเผชิญ โดยเฉพาะการลดความกังวลก่อนไปโรงเรียน

9. หนังสือช่วยให้เกิดวินัย เมื่อเริ่มอ่านเด็กๆจะเรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างจากการอ่าน เกิดความสามารถในการควบคุมตนเอง เช่น ความสนใจที่นานขึ้น

10. เกิดความรู้สึกสนุกกับการอ่าน หนังสือเป็นสิ่งที่มีความน่าสนใจ และควรเลือกอ่านมากกว่า การดูทีวี เล่นเกมหรือแม้แต่สิ่งบันเทิงต่างๆ

จากความสำคัญของการอ่านด้วยเหตุผลทั้ง 10 ประการ หากพ่อแม่ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและฝึกเด็กให้อ่านหนังสือ เด็กๆจะมีความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดความ

เข้าใจ มีมุมมองที่จะสามารถพัฒนาเป็นนักคิดนักวิเคราะห์ ซึ่งเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549: ออนไลน์) กล่าวว่า การที่จะพัฒนาเด็กให้มีนิสัยการคิดในชีวิตประจำวันได้นั้น จะต้องทำให้เด็กเกิดความเคยชินกับสิ่งต่างๆ อาทิ การเป็นคนช่างสังเกต ช่างสงสัย ช่างซักไซ้ ช่างซักถาม ช่างแจกแจง ช่างสืบค้น ช่างสะสม ช่างเรียนรู้ และอื่นๆด้วยระบบของคำถามที่เริ่มต้นว่า ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ทำไม และอย่างไร รวมไปถึงการมีส่วนร่วมจากการอ่านแล้วนำมาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น (บัญญัติ ยงย่วน, 2551)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การอ่านถือเป็นเครื่องมือหนึ่งของมนุษย์ที่สำคัญในการที่จะช่วยพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพ เจริญก้าวหน้า ท้นต่อเหตุการณ์ ท้นต่อโลกที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว

ประโยชน์ของการอ่าน

ปัจจุบันมีการรณรงค์ด้วยโครงการส่งเสริมการอ่านให้กับเด็กและเยาวชนไทยรักการอ่าน ด้วยกิจกรรมที่มีความหลากหลาย โดยแต่ละหน่วยงานมีเป้าหมายเดียวกันคือ ทำให้การอ่านสามารถพัฒนาด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ พฤติกรรมและการดำเนินชีวิต คีลธรรม จรรยาและค่านิยม การอ่านช่วยปรับปรุงชีวิตให้สดใสสมบูรณ์ (ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์, 2538: 4) และทำให้การอ่านเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาที่ยั่งยืนที่สุดเพราะด้วยความเชื่อที่ว่า การอ่านทำให้เป็นคนทันสมัย ท้นต่อเหตุการณ์ทำให้ปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว (จิราพร คำด้วง, 2546:7)

บุหงา หิมาลัย (2552) ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของการอ่านจากหนังสือ Ten Benefits of Reading ของ Divya ไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. การอ่านเป็นกระบวนการทางจิตใจที่ทรงพลัง การอ่านต่างจากการนั่งอยู่หน้ากล้องสี่เหลี่ยมเบาปัญญา(ทีวี)เพราะการอ่านทำให้ผู้อ่านได้ใช้สมองระหว่างที่อ่านหนังสือผู้อ่านจะผลักดันให้ค้นหาเหตุผลให้กับสรรพสิ่งที่เราไม่คุ้นเคย ภายใต้กระบวนการนี้เราจะต้องใช้กลุ่มเซลล์สี่เทาในสมองในการใช้ความคิดซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเพิ่มพูนสติปัญญา

2. การอ่านช่วยให้ผู้อ่านพัฒนางานคำศัพท์ ทำให้เราเรียนรู้การเชื่อมโยงความหมายของศัพท์ แต่ละคำโดยการอ่านบริบทของศัพท์อื่นๆในประโยคเดิม ผู้อ่านจะพบว่าตนเองมีโอกาสได้เรียนรู้ศัพท์ใหม่ๆจำนวนมากซึ่งไม่อาจพบได้จากวิธีอื่น

3. การอ่านช่วยให้ผู้อ่านมีโอกาสได้เข้าไปสัมผัสกับวัฒนธรรมและอาณาบริเวณอื่นๆในโลก การอ่านช่วยให้เราเกิดความเข้าใจในความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตของพวกเขา ฯลฯ เราจะมีคามตระหนักรู้มากขึ้นเกี่ยวกับความแตกต่างของภูมิประเทศต่างๆ และวิถีปฏิบัติของผู้คนในพื้นที่เหล่านั้น

4. การอ่านช่วยพัฒนาการสร้างสรรค์และรวมศูนย์ความคิด ในการอ่านอย่างต่อเนื่อง การอ่านหนังสือต่างจากการอ่านข้อความในนิตยสารหรือข้อความสั้นๆหรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ใน

อินเทอร์เน็ตซึ่งมักจะมีข้อมูลที่มีขนาดเล็ก แต่หนังสือจะบอกเรื่องราวแก่เรา เนื่องจากผู้อ่านต้องรวบรวมสมาธิในการอ่าน

5. การอ่านเป็นการสร้างคุณค่าให้ตนเองยิ่งอ่านมากก็ยิ่งมีความรู้ เมื่อมีความรู้มากก็มีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น ความมั่นใจในตัวเองที่เพิ่มพูนขึ้น ก็สร้างคุณค่าของตนเอง นี่คือปฏิกิริยาลูกโซ่ เนื่องจากอ่านหนังสือได้ดี ผู้คนก็จะคอยถามหาคำตอบ ความรู้สึกที่เรามีต่อตนเองก็ดียิ่งขึ้น

6. การอ่านช่วยให้ความจำดีขึ้น มีการศึกษาหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นว่าถ้าเราไม่ใช้ความจำที่มีอยู่ เราก็คงสูญเสียมันไป การเล่นเกมปริศนาอักษรไขว้เป็นตัวอย่างหนึ่งของเกมการเล่นกับถ้อยคำที่ช่วยป้องกันโรคอัลไซเมอร์ แม้การอ่านจะไม่ใช้เกมแต่มันก็สามารถช่วยให้เราได้บริหารกล้ามเนื้อสมองได้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน การอ่านทำให้เราต้องจดจำรายละเอียดต่างๆได้ รวมทั้งข้อเท็จจริงและค่าตัวเลขต่างๆ และในการอ่านวรรณกรรม เราก็ต้องจดจำเค้าโครงเรื่อง เนื้อหาสาระหลักตลอดจนตัวละครต่างๆ

7. การอ่านช่วยให้ผู้อ่านมีระเบียบวินัยมากขึ้น การจัดสรรเวลาสำหรับการอ่านหนังสือเข้ามาในตารางกิจกรรมประจำวัน และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจะสามารถเสริมสร้างระเบียบวินัยได้

8. การอ่านช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การอ่านเรื่องราวของความหลากหลายแห่งชีวิตและการเข้าไปสัมผัสกับแนวคิดใหม่ๆและข้อมูลที่เพิ่มพูนขึ้นจะช่วยให้ผู้อ่านได้พัฒนาสมองซีกที่ดูแลเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะไปช่วยจุดประกายแห่งการสร้างนวัตกรรมขึ้นในกระบวนการใช้ความคิด

9. การอ่านช่วยให้ผู้อ่านมีอะไรบางอย่างไว้พูดถึงเสมอ การอ่านจะช่วยขยายอาณาบริเวณแห่งข้อมูลของเรา เช่น เราสามารถจะพูดคุยถึงเรื่องในนวนิยายหลายเล่มที่อ่าน เราสามารถอภิปรายถึงสิ่งที่เรากำลังเรียนรู้จากหนังสือด้านธุรกิจต่างๆที่เรากำลังอ่านอยู่ เป็นต้น

10. การอ่านช่วยบรรเทาความเบื่อหน่าย กฎข้อหนึ่งในหลายข้อคือ ถ้าเรารู้สึกเบื่อ เราจะหยิบหนังสือขึ้นมาอ่าน สิ่งที่ค้นพบจากความจริงจั่งกับกฎข้อนี้ก็คือ จะทำให้เกิดความสนใจในเรื่องราวของหนังสือแล้วหลุดจากความรู้สึกเบื่อหน่าย

ว.วชิรเมธี (2555: 9-10) กล่าวถึงคุณประโยชน์ของการชอบอ่านหนังสือไว้ 3 ประการ ดังนี้คือ ประการแรก หนังสือทำให้เกิดความสุข ประการที่สองหนังสือทำให้ได้สันทนาการ คือทำให้ผู้ที่อ่านเกิดความรู้ ได้เรียนรู้ข้ามหมวดหมู่อันหมายถึงการเชื่อมสะพานทางโลกและทางธรรม และประการที่สาม คือ การอ่านสามารถสร้างแรงบันดาลใจ เป็นอาหารทางปัญญา ประโยคต่อประโยคเป็นแรงผลักดันให้คิดและความคิดจะผลิแตกหน่อใหม่อยู่เสมอจึงทำให้เกิดพัฒนาการทางปัญญาของสิ่งใหม่อยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังให้ข้อเสนอแนะว่า หากสังคมไทยเป็นสังคมที่รักการอ่าน รักการเขียน และรักการเรียนรู้จะทำให้คนในสังคมสามารถคิดในระดับที่ใกล้เคียงกัน กลายเป็นนักจดบันทึกมี

การจัดเก็บฐานข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ มีระเบียบ อันจะส่งผลให้สังคมไทยเป็นมีฐานความเชื่อที่เกิดจากฐานของความรู้และเมื่อนั้นความเชื่อเรื่องโชครางของขลังจะลดลง

ประโยชน์ของการอ่านข้างต้น พบว่าสอดคล้องกับวิจัยของ Clark & Rumbold (2006: Online) ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอ่านกับคุณลักษณะทางการเรียนรู้หลายอย่าง เช่น ทักษะการเขียน ความเข้าใจเชิงภาษา เช่น ไวยากรณ์ คำศัพท์ มีทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน มีความมั่นใจในตนเอง มีความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกได้ดีกว่า มีความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและ การตัดสินใจของมนุษย์ได้ดีกว่า

จากประโยชน์ของการอ่านที่กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า การอ่านนอกจากจะช่วยให้ผู้ที่อ่านมีความรู้ ความเข้าใจ ดีความจากสิ่งที่อ่านแล้ว ยังมีผลต่อการสร้างวินัย ความมีระเบียบให้กับผู้ที่อ่าน การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นการบำบัดทางจิตเมื่อรู้สึกเบื่อหน่ายรวมไปถึงการรู้จักเป็นผู้แสวงหาอยู่ตลอดเวลา

ความหมายของการอ่าน

จากการศึกษาความหมายของการอ่านพบว่า มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สุนทร ธาราดล (2554: ออนไลน์) การอ่าน คือการรับรู้ข้อความในการเขียนของตนเองหรือของผู้อื่น รวมถึงการรับรู้ความหมายของเครื่องหมายสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น สัญลักษณ์จราจร เครื่องหมายที่แสดงบนแผนที่ เป็นต้น การรับรู้ข้อความ เข้าใจเรื่องราว หรือได้รับรสความบันเทิงตรงจุดประสงค์ ของผู้เขียนเป็นการอ่านที่ดีและได้ประโยชน์อย่างแท้จริง

วิกิพีเดีย (2554: ออนไลน์) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการอ่านว่าเป็นการรับรู้สารโดยการดูตัวหนังสือจากการเขียน การอ่านในความหมายทางคอมพิวเตอร์หมายถึง การนำข้อมูลที่เก็บไว้ในหน่วยความจำออกมา

อาทิตยา เผ่าพงษ์คล้าย (2553: 12) ให้ความหมายของการอ่านว่าเป็นการเข้าใจความหมายของคำ สัญลักษณ์ เครื่องหมาย รูปภาพ ตัวอักษร การอ่านเป็นการถ่ายทอดความหมายจนเกิดกระบวนการคิดเพื่อช่วยในการพิจารณาหรือความคิดที่ได้ออกมาเพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ต่อไป เช่น ด้านการศึกษา ด้านการทำงาน ด้านการใช้ชีวิตประจำวัน

ประภัสสร ปันสวน (2547: 6) ได้กล่าวว่า การอ่านเป็นความสามารถที่จะเข้าใจความหมายที่เขียนมาแต่ละบรรทัดซึ่งผู้อ่านไม่ต้องไปสนใจกับรายละเอียดแต่จะต้องจับใจความสำคัญจากกลุ่มซึ่งข้อความหมาย

ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์ (2542: 4) อธิบายว่า การอ่านเป็นกระบวนการออกเสียงและถ่ายทอดความหมายจากตัวอักษรออกมาเป็นความคิด ความคิดที่ได้เกิดจากการผสมผสานของ

ประสบการณ์เดิมที่มีอยู่เป็นเครื่องช่วยพิจารณาตัดสินใจแนวความคิดที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ต่อไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1364) ได้ให้ความหมายของการอ่าน คือ การว่าตามตัวอักษร ซึ่งประกอบด้วย การอ่านออกเสียง อ่านในใจ การใช้การสังเกตหรือการพิจารณา ดูเพื่อให้เข้าใจ ตีความ เพื่อความเพลิดเพลิน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การอ่านหมายถึงการรับรู้สาร ข้อความโดย ตีความจากตัวอักษรที่อ่าน จากสัญลักษณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางปัญญาที่ยั่งยืน นำไปสู่บุคคลที่ ทันสมัย ทันยุคทันเหตุการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.2 กิจกรรม การส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กและเยาวชน

การส่งเสริมการอ่านของเด็กและเยาวชน เป็นวิธีการหนึ่งที่กระตุ้นให้เด็กไทยสนใจการอ่าน ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการอ่านว่าเป็นการใช้กิจกรรมกระตุ้นให้ผู้อ่าน สนใจการอ่านจนกระทั่งมีนิสัยรักการอ่านและได้พัฒนาจนกระทั่งมีความสามารถในการอ่านและนำ ประโยชน์จากการอ่านไปใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการอ่านทุกประเภท ซึ่งในความหมายของกรม วิชาการได้ให้ความหมายของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านว่าเป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อให้เกิดผลดังนี้

1. ใฝ่ใจบุคคลหรือบุคคลที่เป็นเป้าหมายให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากรู้อ่าน หนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่มีคุณภาพ
2. เพื่อแนะนำชักชวนให้เกิดความพยายามที่จะอ่านให้แตกฉาน สามารถนำความรู้จาก หนังสือไปใช้ประโยชน์เกิดความเข้าใจในเรื่องต่างๆดีขึ้น
3. เพื่อกระตุ้น แนะนำให้อายากรู้อ่านหนังสือหลายอย่าง เปิดความคิดให้กว้าง ให้มีการอ่านต่อเนื่องจนเป็นนิสัย พัฒนาการอ่านจนถึงขั้นที่สามารถวิเคราะห์เรื่องที่อ่านได้
4. เพื่อสร้างบรรยากาศที่จูงใจให้อ่าน

จิราพร คำดั่ง (2546: 9) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการอ่านว่าหมายถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ชักจูงให้คนเกิดความอยากรู้อยากเห็นอยากอ่านจนเกิดเป็นนิสัยรักการอ่าน และนิสัยรักการอ่าน ดังกล่าวจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างกว้างขวางอันจะส่งผลต่อการประสบความสำเร็จ ในการดำรงชีวิตของบุคคลนั้นๆ ซึ่งกิจกรรมต่างๆอาจจะประกอบไปด้วย การเล่านิทาน การเล่าเรื่อง หนังสือ การวิจารณ์หนังสือ การจัดนิทรรศการ การแสดง การเล่นเกม การวาดภาพหรือระบายสี โดย กิจกรรมเหล่านี้จะต้องสอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ เพศ วัย อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ของแต่ละคนนิสัยรักการอ่านนั้นมีได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จำเป็นต้องอาศัยการปลูกฝัง การกระตุ้นและการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง สำหรับลักษณะของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ดี ควรมี ลักษณะดังนี้ (จิราพร คำดั่ง, 2546: 9)

1. ได้รับความสนใจ เช่น การจัดนิทรรศการที่ดึงดูดความสนใจ การตอบปัญหา มีรางวัลต่างๆ การใช้สื่อเทคโนโลยี ใหม่ๆ เข้ามาช่วย
2. จูงใจให้อยากอ่านและกระตุ้นให้อยากอ่าน เช่น ชาวที่กำลังเป็นที่สนใจ หรือ หัวข้อเรื่องที่เป็นที่สนใจ เช่น การวิจัย การเตรียมตัวสอบ การสมัครงาน เป็นต้น
3. ไม่ใช่เวลานาน ความยากง่ายของกิจกรรมเหมาะสมกับเพศ ระดับอายุ การศึกษา
4. เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นไปสู่หนังสือ วัสดุการอ่าน โดยการนำหนังสือหรือวัสดุการอ่านมาแสดงทุกครั้ง
5. ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน แฝงการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่า กิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เกิดการอ่านอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเป็นนิสัยรักการอ่าน เช่น การเล่านิทาน การขีดหุ่น การแสดงละคร การแนะนำหนังสือที่น่าสนใจ เป็นต้น

กิจกรรมการส่งเสริมการอ่านสามารถจัดแบ่งดังนี้ (ห้องสมุดฝ่ายการศึกษา, 2542)

1. การเล่านิทาน ตัวอย่างเช่น เล่านิทานและการแข่งขันการเล่านิทาน
2. การเสนอหนังสือ ตัวอย่างเช่น การเล่าเรื่องจากหนังสือ การแนะนำหนังสือ การอ่าน หนังสือให้ฟัง การสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ การอภิปรายเกี่ยวกับหนังสือ การบรรยายเกี่ยวกับหนังสือ การได้วาท์เกี่ยวกับหนังสือ การจัดทำรายชื่อทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ สารนิเทศและการทำบรรณานิทัศน์
3. การจัดทำโครงการเกี่ยวกับการอ่าน ตัวอย่างเช่น โครงการสัปดาห์ห้องสมุด โครงการยอदनักอ่านระดับประถมศึกษา โครงการยอदनักอ่านระดับมัธยมศึกษา โครงการยอदनักอ่านระดับประชาชน โครงการอ่านหนังสือให้ฟัง โครงการแนะนำหนังสือ โครงการหนังสือดีที่นำอ่าน โครงการหนังสือใหม่ที่นำอ่าน โครงการหนังสือสู่ชุมชน โครงการอ่านวรรณคดีสัญจร โครงการรักษาสีงแวดล้อม โครงการประกวดการเล่านิทาน โครงการประกวดเรื่องสั้นสะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อม โครงการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก โครงการประกวดเล่านิทานสามสัมพันธ์ครอบครัว โครงการอ่านนิทานภาษาอังกฤษ โครงการมหกรรมการเล่านิทานพื้นบ้านไทย โครงการมหกรรม ขับ - ร้อง- เล่า - เล่านิทาน โครงการเยาวชนพบนักเขียน โครงการออกค่ายนักอ่าน โครงการปัญหาพาสุนัขจากการอ่าน โครงการอ่านตามสาย โครงการทอดผ้าป่าหนังสือ โครงการพี่เล่าให้น้องฟัง โครงการประกวดการอ่านสุนทรพจน์ โครงการอ่านหนังสือวิทยาศาสตร์ และโครงการประกวดคำขวัญห้องสมุด
4. การเล่นเกมที่นำไปสู่การอ่าน ตัวอย่างเช่น เกมจากคอมพิวเตอร์ การวาดภาพ การเติมศัพท์ การทายปัญหา เกมต่อคำพังเพย เกมพับกระดาษ เกมประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ และการค้นหาคำ

5. การแสดงนาฏกรรมและอื่นๆ ตัวอย่างเช่น การแสดงละคร การแสดงจินตลีลา การร้องเพลง การแสดงละครใบ้ และการแสดงละครหุ่น

6. การประกวดเกี่ยวกับการอ่าน ตัวอย่างเช่น การประกวดการอ่านร้อยแก้ว ร้อยกรอง การประกวดการอ่านบทละคร การประกวดทำนองเสนาะ การประกวดการอ่านข่าว และการประกวดการอ่านบทสนทนา

7. การแข่งขันจากการอ่าน ตัวอย่างเช่น การแข่งโต้ว่าที่ การแข่งขันตอบปัญหา การแข่งขันเปิดพจนานุกรมและการแข่งขันตอบปัญหาจากหนังสือ

8. การทำกฤตภาค ตัวอย่างเช่น การติดข่าว บทความที่น่าสนใจที่ป้ายนิเทศและการจัดทำเป็นเล่มโดยแยกหัวเรื่อง

9. การจัดกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การอ่าน ตัวอย่างเช่น การปั่น กิจกรรมเข้าค่าย สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว การขีดหุ่นกระบอก กิจกรรม Walk Rally การทดลองทางวิทยาศาสตร์ การประกอบอาหาร และการสำรวจธรรมชาติ

สำหรับกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นเป็นตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของภาคการศึกษานอกจากนี้ยังมีโครงการที่เกิดขึ้นจากภาครัฐกิจในการส่งเสริมการอ่าน คือ โครงการของเครือซีเมนต์ไทย(SCG) อาทิ เทศกาลนิทานในสวน โครงการหนังสือเล่มแรก โครงการอบรมนักศึกษาสาธารณสุขเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย และในขณะที่บริษัท ซี.พี. เซเว่น อีเลฟเว่นจำกัด (มหาชน) ก็มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน อาทิ โครงการสร้างนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน โครงการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นโครงการประเมินโรงเรียนรักการอ่าน สำหรับ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จะจัดทำหนังสือ แผ่นพับ โปสเตอร์ เสริมความรู้เรื่องปิโตรเลียม และแจกหนังสือให้กับเด็กและเยาวชนและคนไทยได้อ่าน อาทิ หนังสือสอนลูกทำบุญ หนังสือสอนลูกให้รู้ค่าพลังงาน หนังสือรวมผลงานรางวัลลูกโลกสีเขียว ฯลฯ อีกทั้งยังมีโครงการที่ส่งเสริมการอ่านของนักเรียนในโรงเรียนโดยตรง ได้แก่ โครงการจัดสร้างโรงเรียนและห้องสมุด “พลังไทย เพื่อไทย” พร้อมมอบอุปกรณ์การศึกษาและหนังสือเรียนสำหรับเยาวชน ได้ให้การสนับสนุนโครงการโรงเรียนในฝัน (Lab School) (วารสารสื่อพลัง ปตท.,2551: ออนไลน์)

กิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะสำเร็จไม่ได้หากต่างฝ่ายต่างทำโดยไม่มี การประชาสัมพันธ์ การเชิญชวน การรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนในสังคมรักการอ่าน นอกจากนี้สถานศึกษาก็มีส่วนสำคัญในการสร้างเด็กให้เป็นคนรักการอ่านโดยผ่านกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่เป็นโรงเรียนในกลุ่มสถานจัดการศึกษาพื้นฐาน ที่จัดโครงการตามรอยพ่อขอเป็นนักอ่านภายใต้โครงการของโครงการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดเพื่อส่งเสริมกิจกรรมรักการอ่าน โดยในปีการศึกษา 2554 ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณจำนวน 68,000 บาทจากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) หลักการของโครงการดังกล่าวจัดขึ้นเพื่อต้องการปลูกจิตสำนึกรักการอ่านอย่างต่อเนื่องเพื่อให้นักเรียนได้บรรลุถึงการรู้เรื่องการอ่าน

(Reading literacy) ซึ่งมีความหมายมากกว่าการอ่านหนังสือและการเข้าใจความหมายของคำ จนนำไปสู่การเกิดนิสัยรักการอ่าน นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ให้กับตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กิจกรรมจะต้องประกอบด้วยแหล่งเรียนรู้และสื่อต่างๆทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา โดยจัดให้ครูนักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมรักการอ่าน นักเรียนมีการจดบันทึกการอ่านลงในสมุดบันทึกหนูน้อยนักอ่านรายบุคคล

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในโครงการตามรอยพ่อขอเป็นนักอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีทั้งสิ้นจำนวน 10 กิจกรรมดังต่อไปนี้ ค่ายรักการอ่าน หนูน้อยนักอ่าน เด็กอ่านให้ผู้ใหญ่ฟัง ที่อ่านให้น้องฟัง เล่านิทานพระราช รักในการทำความดี ดูหนังซึ่งความรู้ ค้นหานักวิทยาศาสตร์น้อย สนุกคิด คณิตศาสตร์ และ คลังคำนำความคิด ในแต่ละกิจกรรมครูประจำชั้นจะเป็นผู้รับผิดชอบนักเรียนในแต่ละชั้นและผู้ปกครองนักเรียนที่ต้องทำหน้าที่ดูแลนักเรียนตามกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยการบันทึกลงในสมุดบันทึกหนูน้อยนักอ่าน ในแต่ละกิจกรรมที่จัดขึ้นมีการประเมินผลจากแบบบันทึกการสังเกต แบบประเมินจากผู้ปกครอง แบบบันทึกการฟัง แบบบันทึกความรู้ที่ได้ แบบบันทึกการอ่าน การบันทึกในหนูน้อยนักอ่าน ผลการทดสอบ โดยผู้ปกครองและครูประจำชั้นทำหน้าที่ร่วมกัน ประเมินผล หากมีผลงานในระดับดี ถึง ดีมาก นักเรียนจะได้รับรางวัลตามที่กำหนดไว้

กิจกรรมดังที่กล่าวมาจะดำเนินการให้ประสบความสำเร็จไม่ได้หากขาดการประสานงานที่ดี ระหว่างครูและผู้ปกครอง ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครอง เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กโดยตรง จะเป็นบุคคลสำคัญมากที่สุดเพราะการส่งเสริมการอ่านควรเริ่มตั้งแต่วัยเยาว์และต้องเริ่มต้นจากครอบครัว เป็นอันดับแรก หากพ่อแม่ไม่สนใจอ่านหนังสือแล้ว คงเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ลูกเชื่อว่าการอ่านหนังสือ เป็นเรื่องที่ควรทำ

2.3 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่าน

แนวคิด ทฤษฎีทางจิตวิทยา ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า 3 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีความรู้ความเข้าใจของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Theory)
2. แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้แบบลงมือกระทำของสกินเนอร์ (Skinner's Operant Conditioning)
3. แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura's Social Cognitive Theory)

แนวคิด ทฤษฎีการรู้ความเข้าใจของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Theory)

จีน เพียเจต์ (วารุณี ภูวสรกุล, 2554: 118-119) เป็นนักจิตวิทยาที่สนใจกระบวนการพัฒนา ด้านสติปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยการกระทำทางความคิด กล่าวว่าการพัฒนาการทางสติปัญญา เป็นการปรับพฤติกรรมให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และเป็นการรวบรวมความคิดและการกระทำต่างๆ

แนวคิด ทฤษฎีของเพียเจต์ (Ewan Ingleby, 2010: 83-84) ถูกนำมาใช้อธิบายการพัฒนา ความรู้ความเข้าใจ โดยนำมาใช้ในเรื่องการเข้าใจถึงการจัดระเบียบของเขาวัวปัญญาและการปรับตัว ในการที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ซึ่งตามทฤษฎีเน้นใน 4 ประเด็นได้แก่ โครงสร้างของ สมอง(Schema)การปรับเข้าโครงสร้าง (Assimilation) การปรับขยายโครงสร้าง (Accommodation) และความสมดุล (Equilibrium) ซึ่งกระบวนการทางสติปัญญานี้ผู้วิจัยได้ประมวลมาโดยสรุปมีลักษณะ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การซึมซับหรือการดูดซึม(Assimilation)เป็นกระบวนการทางสมองในการรับ ประสบการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป
2. การปรับและจัดระบบ (Accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับ ประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบหรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถ เข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาใหม่ขึ้น
3. การเกิดความสมดุล (Equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับ หากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่ สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะเกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้น ซึ่ง จะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาขึ้นในตัวบุคคล

จากกระบวนการทางสติปัญญา เพียเจต์ ยังได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล เป็นไปตามวัยต่างๆเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (Sensori Motor Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิด จนถึง 2 ปี พฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ขึ้นอยู่กับการเล่นไหวเป็นส่วนใหญ่ เช่น การไขว่คว้า การเคลื่อนไหว การมอง การดู ในวัยนี้เด็กแสดงออกทางด้านร่างกายให้เห็นว่ามีสติปัญญาด้วยการ กระทำ เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ แม้ว่าจะไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำพูด เด็กจะต้องมีโอกาที่จะ ปะทะกับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิด ในขั้นนี้ มีความคิดความเข้าใจของเด็กจะก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น สามารถประสานงานระหว่าง กล้ามเนื้อมือ และสายตา เด็กในวัยนี้มักจะทำอะไรซ้ำบ่อยๆ เป็นการเลียนแบบ พยายามแก้ปัญหา แบบลองผิดลองถูก เมื่อสิ้นสุดระยะนี้เด็กจะมีการแสดงออกของพฤติกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมายและ สามารถแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการแต่กิจกรรมการคิดของเด็กวัยนี้ ส่วนใหญ่ยังคงอยู่เฉพาะสิ่งที่สามารถสัมผัสได้เท่านั้น

2. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่อายุ 2-7 ปี แบ่งออกเป็นขั้นย่อยอีก 2 ขั้น คือ

2.1 ขั้นก่อนเกิดสัจกับ (Preconceptual Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 2-4 ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถจะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์หรือมากกว่ามาเป็นเหตุผลเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน แต่เหตุผลของเด็กวัยนี้ยังมีขอบเขตจำกัดอยู่ เพราะเด็กยังคงยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คือถือความคิดตนเองเป็นใหญ่ และมองไม่เห็นเหตุผลของผู้อื่น ความคิดและเหตุผลของเด็กวัยนี้ จึงไม่ค่อยถูกต้องตามความเป็นจริงนัก นอกจากนี้ความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ ยังคงอยู่ในระดับเบื้องต้น เช่น เข้าใจว่าเด็กหญิง 2 คน ชื่อเหมือนกัน จะมีทุกอย่างเหมือนกันหมด แสดงว่าความคิดรวบยอดของเด็กวัยนี้ยังไม่พัฒนาเต็มที่ แต่พัฒนาการทางภาษาของเด็กเจริญรวดเร็วมาก

2.2 ขั้นการคิดแบบญาณหยั่งรู้ นึกออกเองโดยไม่ใช้เหตุผล (Intuitive Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 4-7 ปี ขั้นนี้เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รวมตัวดีขึ้น รู้จักแยกประเภทและแยกชิ้นส่วนของวัตถุ เข้าใจความหมายของจำนวนเลข เริ่มมีพัฒนาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ แต่ไม่ชัดเจน สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้โดยไม่คิดเตรียมล่วงหน้าไว้ก่อน รู้จักนำความรู้ในสิ่งหนึ่งไปอธิบายหรือแก้ปัญหาอื่นและสามารถนำเหตุผลทั่วไปมาสรุปแก้ปัญหา โดยไม่วิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเสียก่อนการคิดหาเหตุผลของเด็กยังขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนรับรู้ หรือสัมผัสจากภายนอก

3. ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (Concrete Operation Stage) ขั้นนี้จะเริ่มจากอายุ 7-11 ปี พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้สามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เด็กวัยนี้สามารถที่จะเข้าใจเหตุผล รู้จักการแก้ปัญหาสิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ สามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความคงตัวของสิ่งต่างๆ โดยที่เด็กเข้าใจว่าของแข็งหรือของเหลวจำนวนหนึ่งแม้ว่าจะเปลี่ยนรูปร่างไปก็ยังมีน้ำหนัก หรือปริมาตรเท่าเดิม สามารถที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ของส่วนย่อย ส่วนรวม ลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คือ ความสามารถในการคิดย้อนกลับ นอกจากนี้ความสามารถในการจำของเด็กในช่วงนี้มีประสิทธิภาพขึ้น สามารถจัดกลุ่มหรือจัดการได้อย่างสมบูรณ์ สามารถสนทนากับบุคคลอื่นและเข้าใจความคิดของผู้อื่นได้ดี

4. ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) นี้จะเริ่มจากอายุ 11-15 ปี ในขั้นนี้พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลง เด็กจะสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมุติฐานและทฤษฎี และเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นด้วยการรับรู้ที่สำคัญเท่ากับความคิดกับสิ่งที่อาจจะเป็นไปได้ เด็กวัยนี้มีความคิดนอกเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างและมีความพอใจที่จะคิด

พิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีความหมาย หรือสิ่งที่เป็นนามธรรมพัฒนาการทางการรู้คิดของเด็กในช่วงอายุ 6 ปีแรกของชีวิต

เพียเจต์ ได้ย้ำไว้ว่า เด็กควรได้รับประสบการณ์ในการส่งเสริมพัฒนาการ 6 ขั้นดังนี้

- 1) ขั้นความรู้แตกต่าง (Absolute Differences) เด็กเริ่มรับรู้ในความแตกต่างของสิ่งของสิ่งหนึ่งมองเห็น
- 2) ขั้นรู้สิ่งตรงกันข้าม (Opposition) ขั้นนี้เด็กรู้ว่าของต่างๆ มีลักษณะตรงกันข้ามเป็น 2 ด้าน เช่น มี-ไม่มี หรือ เล็ก-ใหญ่
- 3) ขั้นรู้หลายระดับ (Discrete Degree) เด็กเริ่มรู้จักคิดสิ่งๆ ที่เกี่ยวกับลักษณะที่อยู่ตรงกลางระหว่างปลายสุดสองปลาย เช่น ปานกลาง น้อย
- 4) ขั้นความเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง (Variation) เด็กสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ เช่น บอกถึงความเจริญเติบโตของต้นไม้
- 5) ขั้นรู้ผลของการกระทำ (Function) ในขั้นนี้เด็กจะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลง
- 6) ขั้นการทดแทนอย่างลงตัว (Exact Compensation) เด็กจะรู้ว่าการกระทำทำให้ของสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงย่อมมีผลต่ออีกสิ่งหนึ่งอย่างหักเหกัน

แนวคิด ทฤษฎีของเพียเจต์ สรุปได้ว่า เด็กจะสามารถพัฒนาความคิดได้นั้น เด็กควรได้รับประสบการณ์และโอกาสที่ควรได้รับตามวัย ทั้งนี้เพราะเด็กต้องการพัฒนาสติปัญญาให้เกิดความสมดุลกับการเรียนรู้ที่ได้รับ

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบลงมือกระทำของสกินเนอร์ (Skinner's Operant Conditioning)

เอฟ.บี.สกินเนอร์ นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน กล่าวว่า ถ้าต้องการให้พฤติกรรมแบบลงมือกระทำคงอยู่จะต้องให้การเสริมแรง (Reinforcement) ซึ่ง สกินเนอร์แบ่งสิ่งเสริมแรงเป็น 2 ชนิด คือ (จรรยา เติงไตรรัตน์, 2554: 128-133)

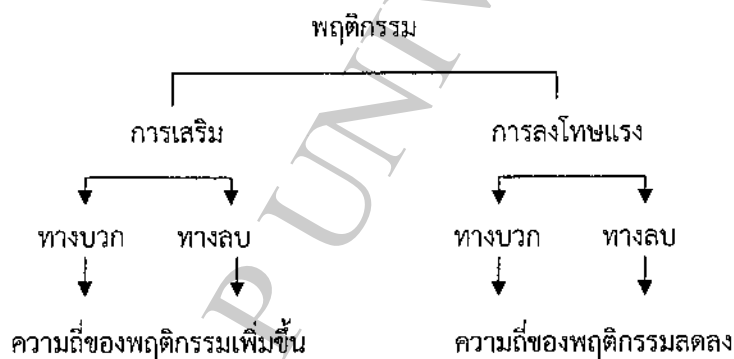
1. สิ่งเสริมแรงบวก (Positive Reinforcers) หมายถึงสิ่งเร้าที่ให้แล้วทำให้อินทรีย์เกิดความพอใจ เช่น อาหาร คำชม เงิน ฯลฯ และทำให้แนวโน้มของการตอบสนองมากขึ้นเป็นผลเนื่องมาจากผลของพฤติกรรมนั้น อินทรีย์เกิดความพอใจ
2. สิ่งเสริมแรงลบ (Negative Reinforcers) หมายถึงการเปลี่ยนสถานการณ์หรือเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมที่อินทรีย์แสดงออกสามารถหลีกเลี่ยงหรือยับยั้งสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจได้ (Aversive Stimulus)

สกินเนอร์ ยังได้แบ่งพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตไว้ 2 แบบคือ

1. Respondent Behavior พฤติกรรมหรือการตอบสนองที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ หรือเป็นปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex) ซึ่งสิ่งมีชีวิตไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ เช่น การกระพริบตา น้ำลายไหล หรือการเกิดอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ

2. Operant Behavior พฤติกรรมที่เกิดจากสิ่งมีชีวิตเป็นผู้กำหนด หรือเลือกที่จะแสดงออกมา ส่วนใหญ่จะเป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกในชีวิตประจำวัน เช่น กิน นอน พุด เดิน ทำงาน ขับรถ ฯลฯ

การเรียนรู้ตามแนวคิดของสกินเนอร์ (ณัฐธิดา แยมยิ้ม, 2555: ออนไลน์) เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองเช่นเดียวกัน แต่สกินเนอร์ให้ความสำคัญต่อการตอบสนองมากกว่าสิ่งเร้า จึงมีคนเรียกว่าเป็นทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบ Type R นอกจากนี้สกินเนอร์ให้ความสำคัญต่อการเสริมแรง (Reinforcement) ว่ามีผลทำให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทนถาวรยิ่งขึ้นด้วย สกินเนอร์จึงได้สรุปไว้ว่า อัตราการเกิดพฤติกรรมหรือการตอบสนองขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ คือ การเสริมแรงหรือการลงโทษ ทั้งทางบวกและทางลบ

ภาพ 2.1 การแสดงการเกิดพฤติกรรมจากผลของการกระทำ

จากหลักแนวคิดของสกินเนอร์ จึงสามารถนำหลักการมาประยุกต์ใช้ สรุปเป็นข้อ ดังนี้

- 1) การเสริมแรง และการลงโทษ
- 2) การปรับพฤติกรรม และการแต่งพฤติกรรม
- 3) การสร้างบทเรียนสำเร็จรูป

แนวคิด ทฤษฎีของสกินเนอร์ สรุปได้ว่า การที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมให้มีความคงทนถาวรได้นั้น เด็กควรได้รับการเสริมแรงที่เหมาะสมทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งนี้เพราะเด็กพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกยังต้องอาศัยการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองอย่างเหมาะสม

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา(Bandura's Social Cognitive Theory)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา เป็นหนึ่งในหลายๆทฤษฎีที่เป็นที่นิยมในการนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ตั้งแต่ปี 1960 เป็นต้นมาซึ่งขยายแนวคิดมาจากทฤษฎีของสกินเนอร์ ที่เสนอว่า พฤติกรรมเด่นของมนุษย์นั้นที่ประกอบด้วย ความรับรู้/สติ การคิดและความรู้สึกแล้ว ยังมีอะไรที่มากกว่านั้นที่ แบนดูราเรียกว่า การเรียนรู้ทางสังคมหรือการเลียนแบบทางสังคม โดยแบนดูรากล่าวว่า การเลียนแบบนี้จะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลให้ความสำคัญต่อการตอบสนองจากการสังเกตผู้อื่นโดยบุคคลอื่นนั้นเรียกว่า ตัวแบบ ซึ่งตัวแบบนี้ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่จากการสังเกตเพียงอย่างเดียว แต่จะเริ่มต้นจากการวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำไปพร้อมกัน ดังเช่นพฤติกรรมของเด็กและผู้ใหญ่คู่หนึ่งจะลอกแบบกันได้ ยิ่งถ้าเขาทั้งคู่มีความเคารพนับถือ ความยำเกรงต่อกันยิ่งจะก่อให้เกิดการลอกแบบหรือเลียนแบบมีพลังมากขึ้น ซึ่งในพฤติกรรมของการเลียนแบบนี้บุคคลมักจะเลียนแบบบุคคลที่มีบุคลิกภาพใกล้เคียงกันมากกว่า เช่น เพศที่เหมือนกันมากกว่าต่างเพศ แต่ท้ายที่สุดแล้วการที่บุคคลจะเลียนแบบพฤติกรรมนั้นได้ในทันทีมักจะเป็นพฤติกรรมที่บุคคลเคยเห็นและประทับใจมาก่อน ซึ่งหากจะนำมาปรับใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับเด็กการเริ่มต้นยืนยันหรือยืนยัน ความมีสติรู้คิด การเข้าใจความสามารถ ความน่าเชื่อถือ ความง่ายและการร่วมกับการสังเกตรวมไปกับพฤติกรรมอื่นๆซึ่งประเด็นดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือของพ่อแม่ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ญาติพี่น้อง ความเท่าเทียมของฐานะที่จะหล่อหลอมเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า (Wayne Weiten et al, 2009: 48 – 50)

จากแนวคิด ทฤษฎีข้างต้น นพมาศ อึ้งพระ (2554: 341) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ตัวแบบในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) คือ พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แบบสังเกตการณ์ (Observational Learning) หรือการเลียนแบบ (Modeling) ซึ่งการเลียนแบบนี้ มนุษย์มีการใช้การรู้คิดและการไตร่ตรองในขณะที่เรียนรู้ที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น การเรียนรู้โดยการสังเกตสามารถประยุกต์ใช้ได้

แบนดูรา พบว่าการเรียนรู้โดยการสังเกตนี้มีกระบวนการที่สำคัญอยู่ 4 อย่าง คือ (ชวนันท์ ขาญศิลป์, 2555: ออนไลน์)

1. ความสนใจ (Attention) การเรียนรู้โดยการสังเกตจะเกิดขึ้นได้ จะต้องมีความสนใจเพื่อสังเกตให้เห็นชัดเจนว่าเกิดอะไรขึ้น

2. การเก็บรักษาข้อมูล (Retention) หลังจากเกิดการเรียนรู้แล้ว เรายังอาจจะไม่มีโอกาสได้นำเอามาใช้ได้ทันที อาจต้องรออีกหลายวันหรือเป็นปีกว่าจะมีโอกาสได้ใช้สิ่งที่ได้เห็นมา จึงจำเป็นจะต้องมีความสามารถที่จะเก็บข้อมูลนั้นไว้ในความจำก่อน

3. การนำออกมาใช้ (Reproduction) คนที่เก็บข้อมูลนั้นไว้จะต้องสามารถนำออกมาใช้ได้ ซึ่งอาจจะไม่ย่ำเสมอไปในกรณีที่เป็นพฤติกรรมที่ต้องใช้ทักษะที่ยากและละเอียดอ่อน อาจต้องอาศัยการฝึกหัดระยะหนึ่งก่อนก็ได้

4. ต้องมีแรงจูงใจ (Motivation) ผู้ที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นได้จะต้องมีแรงจูงใจให้ทำก่อน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าจะเห็นว่าการกระทำนั้นจะเกิดผลประโยชน์แค่ไหนนั่นเอง

จากกระบวนการดังกล่าว แบบดูว่า ให้คำแนะนำไว้ว่า วิธีการที่จะเสริมสร้าง (Reinforce) การเรียนรู้ได้ ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างดังกล่าวด้วย ดังนี้ 1) ผู้สังเกต (Observer) ได้รับการเสริมสร้างด้วยแบบอย่าง (Model) 2) ผู้สังเกตได้รับการเสริมสร้างจากบุคคลที่สาม (Third Person) 3) การเลียนแบบพฤติกรรมจะนำไปสู่การเสริมสร้างอย่างต่อเนื่อง และ 4) ความต่อเนื่องของพฤติกรรมของต้นแบบ มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นตัวแทนของผู้สังเกต กรณีนี้ถือว่าเป็นการเสริมสร้างให้เกิดตัวแทนของผู้สังเกตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา จึงสามารถสรุปได้ว่า เด็กเรียนรู้จากการสังเกตจากการกระทำของพ่อแม่ผู้ปกครอง ดังนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องเป็นตัวแทนที่ดีให้เด็ก หากเด็กเกิดความสับสน ไม่เข้าใจจะไม่สามารถพัฒนาตัวแทนที่ดีให้เกิดขึ้นในตัวเองได้ เพราะตัวแทนที่ดีเสมือนเป็นแรงบันดาลใจให้เด็กเกิดความพยายามที่จะก้าวไปถึงจุดที่ตนกำหนดหรือต้องการได้ อาทิ การเป็นตัวแทนที่ดีในด้านการอ่านหนังสือ เป็นต้น

จากการศึกษาค้นคว้า 3 แนวคิด ทฤษฎีทางจิตวิทยาข้างต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตัวแบบเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กในช่วงของการเรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ให้เกิดขึ้นในตนเองและประสบการณ์นี้จะเป็นเครื่องมือที่เด็กจะใช้ในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งจะต้องอาศัยการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่เด็กจะได้รับ เด็กจะสามารถจดจำและมีการตอบสนองได้ดีหรือไม่ต้องขึ้นอยู่กับทำให้สิ่งเสริมแรงที่ถูกต้องเหมาะสม และการที่เด็กจะมีนิสัยรักการอ่านนั้นบทบาทของครอบครัวมีส่วนสำคัญมาก ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวคิดทั้ง 3 ทฤษฎีข้างต้นมาเป็นกรอบของการศึกษาถึงรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมรักการอ่านของครอบครัว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญสำหรับพ่อแม่หรือผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทาง กิจกรรม วิธีการ ที่ใช้ในการส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้มีพฤติกรรมรักการอ่านต่อไป

2.4 บทบาทของครอบครัวต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของบุตร

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2540: 55) ได้กล่าวถึงบทบาทของครอบครัวหรือผู้ปกครองในการสร้างความสนใจในการอ่านให้เด็กดังนี้

1. เลือกหนังสือที่มีเนื้อเรื่องที่สนุกให้เด็กอ่าน
2. เลือกหนังสือที่มีความรู้เสริมบทเรียนที่เด็กได้เรียนไปแล้ว
3. แนะนำให้เด็กรู้จักสังเกตชื่อเรื่อง เพื่อเป็นทางในการเลือกหนังสือให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก
4. ควรกำหนดเวลาที่จะให้ทุกคนในบ้านมีโอกาสพูดคุยหรืออภิปรายข่าวเหตุการณ์ประจำวันร่วมกัน
5. สร้างความสนใจในการอ่านด้วยการแนะนำวารสารและหนังสือต่างๆให้เด็กได้อ่าน และแนะนำประโยชน์ของการอ่านให้เด็กได้รู้
6. ฝึกเด็กให้รู้จักห้องสมุด รู้จักเลือกหนังสือ หาบทความหรือเรื่องที่ต้องการโดยการพาไปห้องสมุดประชาชนหรือห้องสมุดสถานที่ราชการ

ดังนั้นครอบครัวจึงถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้และการพัฒนาเด็ก ดังที่ สุนทร ธาราดล (2554: ออนไลน์) ซึ่งให้ทัศนะไว้ว่า การส่งเสริมการอ่านที่ประสบความสำเร็จต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวเพราะเล็งเห็นว่า นิสัย “รักการอ่าน” นั้นต้องเริ่มต้นจากครอบครัว หากคนในครอบครัวชอบอ่านหนังสือและมีกิจกรรมอ่านหนังสือร่วมกันอยู่อย่างสม่ำเสมอ เด็กๆก็จะซึมซับนิสัยนั้น เข้าสู่จิตสำนึก การรณรงค์ให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญของการอ่านและมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะเป็นวิธีที่ประสบความสำเร็จอย่างเห็นได้ชัด

สอดคล้องกับ แม้นมาล ชวลิต ได้กล่าวไว้ในหนังสือของกรมวิชาการ (2543: 22-23) ถึงองค์ประกอบของผู้ปกครอง/ครอบครัวกับการสร้างความสนใจในการอ่านดังนี้

1. ผู้ที่เป็นบิดา มารดา ควรอ่านหนังสือต่างๆเกี่ยวกับความเจริญเติบโตของเด็ก การเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้ลูกเติบโตขึ้นมาในทางที่ถูกต้อง
2. เมื่อลูกยังอยู่ในวัยทารกควรจะร้องเพลงให้ลูกฟัง พูดกับลูก ชี้ให้ลูกเห็นสิ่งต่างๆ ให้คุ้นเคยกับภาพ การดูภาพสิ่งของ
3. หัดให้ลูกรู้จักหนังสือได้ดูภาพในหนังสือ ชวนคุยเรื่องหนังสือ หรือเล่าเรื่องให้ฟังแล้วลองถามให้ลูกชี้ให้ดูบ้าง
4. เมื่อลูกไปโรงเรียนแล้วช่วยลูกในการฝึกอ่าน เล่นฝึกอ่านออกเสียงคำในหนังสือ อ่านหนังสือภาพ อ่านหนังสือนิทานให้เด็กฟัง ลูกจะได้มีความรู้สึกที่หนังสือคือที่มาของความเพลิดเพลิน เมื่อลูกสนใจสิ่งใดหัดให้ถามเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งนั้น แล้วหาคำตอบในหนังสือ

5. เมื่ออย่างเข้าวัยรุ่นช่วยเหลือให้เด็กรู้จักแหล่งหนังสือ พาไปเข้าห้องสมุด หรือพาไปร้านจำหน่ายหนังสือ ให้เขาเลือกหนังสือที่สนใจอยากอ่าน หรือมีการแนะนำหนังสือดีๆ ให้กับเด็ก
6. หาเวลาสนทนากับเด็กเรื่องหนังสือที่เขาอ่านหรือหนังสือที่น่าอ่าน
7. สร้างทัศนคติที่ถูกต้องให้เด็กในการเลือกซื้อหนังสือ หรือเช่าหนังสือ
8. ส่งเสริมให้เด็กสนใจสิ่งต่างๆ สิ่งเกิดสิ่งแวดล้อม ต้นไม้ สัตว์ เพื่อนบ้าน และสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของครอบครัวที่ช่วยพัฒนาการอ่านและนิสัยรักการอ่านพบว่า

1. สภาพแวดล้อม เด็กที่เติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่การอ่านและหนังสือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันในบ้านและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมต่างๆ จะสนใจการอ่านและสามารถได้รับการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านได้ง่าย ดังนั้นถ้าผู้ปกครองไม่ใช่นักที่สนใจในหนังสือหรือรักการอ่านแต่อย่างใด ก็เป็นเรื่องยากที่จะคาดหวังให้บุตรหลานของตนสนใจรักการอ่านได้ เว้นเสียแต่ว่าเด็กได้รับอิทธิพลจากบุคคลแวดล้อมอื่นๆ

2. ความสัมพันธ์และความประทับใจที่มีหนังสือเป็นส่วนประกอบ องค์ประกอบนี้หมายถึงบรรยากาศประทับใจที่มีการอ่านและหนังสือเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น แม่อ่านหนังสือให้ลูกฟังก่อนนอน หลานอ่านหนังสือให้ยายฟัง พ่อเล่าเรื่องจากหนังสือที่อ่านให้ลูกฟัง อาตั้งใจซื้อหนังสือมาให้ เป็นของขวัญ เป็นต้น บรรยากาศที่สะท้อนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดอบอุ่นเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างนิสัยรักการอ่าน และควรเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและเป็นกันเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรมวิชาการ (2541) ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมการส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาทุกระดับชั้น ประมาณร้อยละ 91 ส่งเสริมให้บุตรหลานอ่านหนังสืออื่นนอกเหนือจากหนังสือเรียน โดยผู้ปกครองร้อยละ 45.4 ส่งเสริมให้เด็กอ่านหนังสือ แสดงให้เห็นว่าตัวผู้ปกครองเองให้ความสำคัญต่อการอ่านและมีการส่งเสริมให้บุตรหลานได้อ่านหนังสือ

ดังตัวอย่างต่างๆ ที่จะกล่าวถึง ดังนี้ ชนะชัย ศรีชาพันธุ์ เป็นบุคคลหนึ่งที่คนไทยทั้งประเทศรู้จักในฐานะ “พ่อ” ของภารดร ศรีชาพันธุ์ นักเทนนิสฝีมือระดับโลก ที่กล่าวยอมรับว่าตนเองเป็นผู้หนึ่งที่ถูกปลูกฝังจากครอบครัวให้มีพฤติกรรมรักการอ่านและการที่เป็นคนชอบอ่านโดยเฉพาะหนังสือแนวจิตวิทยา ประวัติศาสตร์และอัตชีวประวัติ ซึ่งเป็นกลุ่มหนังสือที่ชอบอ่านมาตั้งแต่วัยหนุ่ม จากการอ่านหนังสือดังกล่าวกลายมาเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนเองและการนำเรื่องราวต่างๆ จากการอ่านมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันจนกระทั่งมีโอกาสได้เขียนประวัติชีวิตของตนเองผ่านหนังสือเรื่องปั่นลูกให้เป็นแชมป์ (ชนะชัย ศรีชาพันธุ์, 2546: 17)

ตัวอย่างคนรุ่นใหม่ที่มีหัวใจของการอ่านคือ ปราบ - นันทสุทธิ์ สีสายุทธ ปัจจุบันเขามีอายุ 18 ปี เมื่อ 8 ปีก่อนเป็นเด็กชายตัวเล็กๆที่คว่ำรางวัลแชมป์สุดยอดเยี่ยมพันธุ์แท้สามก๊ก จากประวัติการสัมภาษณ์ ปราบเป็นคนที่ชอบอ่านหนังสือได้เพราะคุณพ่อคุณแม่เป็นคนชอบอ่านหนังสือ ที่บ้านจะมีชั้นหนังสือของพ่อแม่ ปราบเป็นคนชอบอ่านหนังสือมาตั้งแต่เด็กและการเริ่มต้นอ่านสามก๊กในครั้งนั้นทำให้ปราบมีผลการเรียนดีขึ้นตามลำดับ จนกระทั่ง ม. 4 สอบ AFS เป็นนักเรียนแลกเปลี่ยนไปอเมริกา 1 ปี เพราะการเป็นนักอ่านทำให้มีเพื่อนสนิทที่เป็นนักเรียนแลกเปลี่ยน 4-5 คน ที่เป็นชาวต่างประเทศ ทักษะการอ่านที่ดีทำให้สนใจอ่านหนังสือภาษาอังกฤษ นำไปสู่การอ่านประวัติบุคคลต่างๆที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งปราบบอกว่านอกจากจะได้แนวคิดแล้วยังทำให้ช่วยจุดประกายความคิดและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสิ่งที่ทำ ปราบมีความสนใจด้านเศรษฐศาสตร์ และขณะเดียวกันยังอ่านหนังสือเกี่ยวกับการหัดเล่นคอร์ดกีต้า จนทำให้เขามีความสามารถทั้งด้านดนตรีและเศรษฐศาสตร์ไปพร้อมๆกัน (Mother & Care, 2012: Online)

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลสำคัญอีกหลายท่านที่ประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยการอ่านจากครอบครัว เช่น ท่าน ว.วชิรเมธี ซึ่งเป็นพระนักเขียน นักเทศน์ นักธรรม จากการฟังเสนาเรื่องเบ๊องลิกเบ๊องหลังโลกการอ่านของท่าน ว.วชิรเมธีเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2555 ในโอกาสเปิดมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์(ไร่เชิญตะวัน)ทำให้ทราบว่าท่าน ว.วชิรเมธี มีความสนใจและรักการอ่านมาตั้งแต่สมัยเป็นเด็กก่อนจะบวชเป็นสามเณรอีก ท่านเล่าต่อว่า สมัยเด็กท่านจะไปวัดกับมารดา ไปทำบุญต่อมาเกิดแรงบันดาลใจให้ท่านสนใจอ่านหนังสือธรรมะคำสอนในพระพุทธศาสนา ท่านถูกจำกัดด้วยหนังสือจึงทำให้ท่านเลือกอ่านแต่หนังสือธรรมะ และท่านได้แนะนำว่าการอ่านควรอ่านทุกอย่างที่ขวางหน้า “เพราะไม่มีใครอ่านหนังสือเพียงเล่มเดียวแล้วฉลาดหรอก” ปัจจุบันการที่ท่านเป็นนักเขียนท่านได้รับแรงบันดาลใจที่เริ่มมาจากการอ่าน (มหาวิชัย ว.วชิรเมธี, 2012: ออนไลน์)

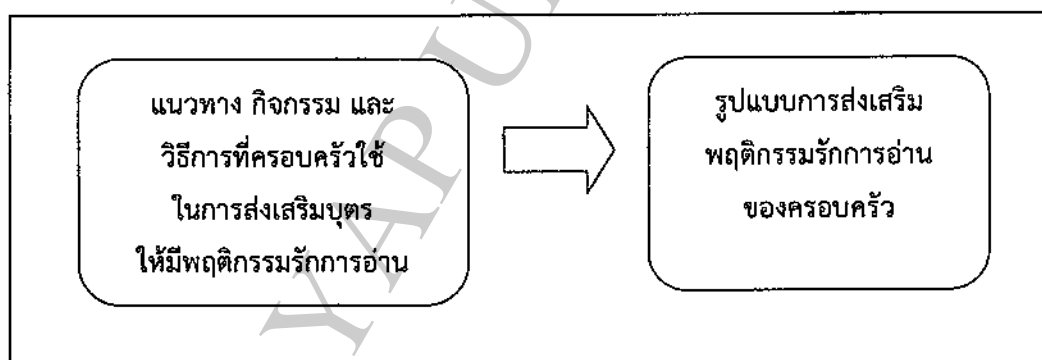
จากบุคคลหลายท่านที่เป็นตัวอย่างของบุคคลที่ประสบความสำเร็จผ่านการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญมากที่จะช่วยส่งเสริม พัฒนาการอ่านให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจะประสบความสำเร็จหรือไม่ อาจต้องอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวสนับสนุน ซึ่งจากการศึกษาด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนของ อัจฉรา ประดิษฐ์ (2550: 23 - 24) พบว่า ปัจจัยในด้านความสามารถในการสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือกับผู้ปกครอง ชุมชน หรือหน่วยงานเอกชนเพื่อสนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมการอ่านในโรงเรียน มีผลทำให้การอ่านไม่ใช่เป็นภาระของโรงเรียนต้องรับผิดชอบเท่านั้น การสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือจาก ครอบครัว ผู้ปกครองหรือชุมชน เป็นอีกหนึ่งบทบาทของครอบครัว ซึ่งมีพ่อแม่เป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดเพราะพ่อแม่ยังมีอิทธิพลเหนือเด็กอย่างมากซึ่งอิทธิพลของครอบครัวหรือพ่อแม่จะมีผลต่อการสร้างบุคลิกภาพของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงได้แก่การอบรมสั่งสอนด้วยวาจา หรือการกระทำให้เด็กรู้ว่าสิ่งใดถูกต้องเหมาะสม ทางอ้อม ได้แก่

แบบอย่างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การแสดงอารมณ์ในสถานการณ์ต่างๆของชีวิตที่เด็กเห็นจากพ่อแม่ พี่น้อง การพยายามรู้และแก้ปัญหาชีวิต หรือการพยายามเลี่ยงปัญหาที่ควรแก้ เป็นต้น (พวงเพชร สุรัตน์วิกุล, 2542: 75)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น พบว่า พ่อแม่ผู้ปกครองมีอิทธิพลอย่างมากต่อการส่งเสริมพฤติกรรมรักการอ่านของนักเรียน พ่อแม่คือบุคคลที่สำคัญที่สุดซึ่งอยู่สถาบันครอบครัวที่เล็กที่สุดโดยในบทบาทดังกล่าว พ่อแม่ผู้ปกครองควรรู้วิธีการที่จะสังเกต การให้การช่วยเหลือ บุตรหลาน รวมไปถึงการมีวิธีการจูงใจหรือการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วนเพื่อให้การช่วยเหลือ โดยจะต้องวางแผนปรับเปลี่ยนร่วมกับบุตรหลานตามความเหมาะสมและการปลูกฝังการอ่านการส่งเสริมการอ่านนั้น จำเป็นที่จะต้องทำอายุน้อยๆ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่โดยตรง หากพ่อแม่และสมาชิกทุกคนในครอบครัวไม่มีนิสัยที่รักการอ่าน การที่จะให้เด็กกลายเป็นคนที่รักการอ่านนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก และหากขาดการทำกิจกรรมในการส่งเสริมที่เหมาะสมนั้นก็ย่อมเป็นไปได้ยากที่จะทำให้คนเกิดนิสัยรักการอ่าน

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมรักการอ่านของครอบครัวนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพ 2.2 กรอบแนวคิดของการวิจัย